==========
અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==========

ભીખાજી કેશવ જોશી અને અન્ય

વિરુદ્ધ

બ્રિજલાલ નંદલાલ બિયાણી અને અન્ય

તા. ૦૨/૦૫/૧૯૫૫.

[મુખર્જી મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ, વિવિયન બોઝ, જગન્નાથદાસ, વેંકટરામ ઐયર અને જાફર ઇમામ જે.જે.]

લોક પ્રતિનિધિત્વ અધિનિયમ (૧૯૫૧નો અધિનિયમ ૪૩), કલમ ૮૫નો પરંતુક—કલમ ૯૦(૪)—ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા સમયમર્યાદાના પ્રશ્નની પુનઃવિચારણા—કલમ ૮૨—જોગવાઈઓનું અપરિપાલન—સામાવાળાઓની યાદીમાં કોઈ પક્ષકારનો સમાવેશ કરવાનો લોપ—તે ખામી ઘાતક છે કે કેમ—કલમ ૮૩(૧)—દીવાની કાર્યરીતિ સંહિતા, ઓર્ડર ૬, નિયમો ૧૫(૨) અને (૩)—તેની અસર—કલમ ૮૩(૨)—"સંપૂર્ણ વિગતો"—રજૂ કરાયેલ વિગતો અસ્પષ્ટ હોય ત્યારે ટ્રિબ્યુનલની ફરજો—ભ્રષ્ટ આચરણના ગંભીર આક્ષેપો—તેની તપાસ કરવાની ટ્રિબ્યુનલની ફરજ.

મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય વિધાનસભાના અકોલા મતવિસ્તારના બે મતદારો એવા અપીલકર્તાઓએ ૧૩ ડિસેમ્બર, ૧૯૫૧ના રોજ યોજાયેલ ચૂંટણીમાં વિજયી ઉમેદવાર એવા સામાવાળા નંબર ૧ અને માન્ય રીતે નામાંકિત થયા બાદ ચૂંટણી લડેલ પરંતુ પરાજિત થયેલ અન્ય ત્રણ સામાવાળાઓ વિરુદ્ધ ચૂંટણી અરજી દાખલ કરી હતી. લોક પ્રતિનિધિત્વ અધિનિયમ, ૧૯૫૧ની કલમ ૮૦ હેઠળની આ ચૂંટણી અરજી સ્વીકૃતપણે એક દિવસ વિલંબિત હતી. ચૂંટણી પંચે અધિનિયમની કલમ ૮૫ના પરંતુક હેઠળ વિલંબ માફ કર્યો હતો અને આ અરજીની સુનાવણી માટે ટ્રિબ્યુનલની રચના કરી હતી. પક્ષકારોના રજૂઆતના આધારે ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા નવ મુદ્દાઓ ઘડવામાં આવ્યા હતા, જે નીચેના પ્રશ્નો હેઠળ સમાવિષ્ટ થાય છે:

(૧) શું ચૂંટણી અરજી યોગ્ય રીતે અધિકૃત વ્યક્તિ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવી હતી.

(૨) શું એક દિવસના સમયમર્યાદા બહાર અરજી રજૂ કરવા માટે પૂરતું કારણ હતું.

(૩) શું અમુક પક્ષકારોને સામાવાળા તરીકે ન જોડવા બદલ અરજી ખામીયુક્ત હતી.

(૪) શું યોગ્ય ખરાઈના અભાવે અરજી ખામીયુક્ત હતી.

(૫) શું તેની સાથેની અનુસૂચિ 'એ' માં દર્શાવેલ ભ્રષ્ટ આચરણો અંગેની

વિગતોની અસ્પષ્ટતાને કારણે અરજી ખામીયુક્ત હતી.

ટ્રિબ્યુનલે ઉપરોક્ત મુદ્દાઓ પૈકી માત્ર પ્રથમ મુદ્દો બહુમતીથી અરજદારોની તરફેણમાં ઠેરવ્યો હતો; પરંતુ અન્ય ચાર મુદ્દાઓ પર તે સર્વાનુમતે અરજદારોની વિરુદ્ધ નિર્ણય પર આવી હતી. આ ચાર મુદ્દાઓ પરના પ્રતિકૂળ તારણોના પરિણામે, ગુણદોષ પર કોઈ પણ સુનાવણી કર્યા વિના જ અરજી ફગાવી દેવામાં આવી હતી. આ ફગાવી દેવાના હુકમ વિરુદ્ધ ખાસ પરવાનગી મેળવીને અપીલકર્તાઓ હાલ આ કોર્ટ સમક્ષ ઉપસ્થિત થયા છે.

જ્યારે લોક પ્રતિનિધિત્વ અધિનિયમ (૧૯૫૧નો અધિનિયમ ૪૩)ની કલમ ૮૫ના પરંતુક હેઠળની સત્તાનો ઉપયોગ કરીને ચૂંટણી પંચ દ્વારા ચૂંટણી અરજી રજૂ કરવામાં થયેલ વિલંબ માફ કરવામાં આવે છે, ત્યારે અધિનિયમની કલમ ૯૦(૪) હેઠળ ચૂંટણી ટ્રિબ્યુનલ માટે સમયમર્યાદાના પ્રશ્ન પર પુનઃવિચારણા કરવાનો અવકાશ રહેતો નથી. લોક પ્રતિનિધિત્વ અધિનિયમની કલમ ૮૨ની જરૂરિયાત મુજબ ચૂંટાયેલા ઉમેદવાર સિવાયના અન્ય કોઈ આવશ્યક પક્ષકારને પક્ષકાર તરીકે જોડવામાં ન આવ્યા હોય તો પણ, માત્ર તે એક જ કારણોસર અરજીને પ્રારંભિક તબક્કે જ ફગાવી દેવાપાત્ર નથી; પરંતુ કેસના અંતિમ પરિણામના સંદર્ભમાં યોગ્ય તબક્કે તે બાબત ધ્યાને લેવાની રહે છે.

અધિનિયમની કલમ ૮૩(૧) એવી જોગવાઈ કરે છે કે ચૂંટણી અરજીની ખરાઈ દીવાની કાર્યરીતિ સંહિતા હેઠળ રજૂઆતોની ખરાઈ માટે નિર્ધારિત રીત

અનુસાર કરવાની રહેશે. સંહિતાના ઓર્ડર ૬ના નિયમ ૧૫ની કલમો (૨) અને (૩) રજૂઆતોની ખરાઈની કાર્યરીતિ નિર્ધારિત કરે છે. રજૂઆત અને ખરાઈની તારીખ પ્રસ્તુત અને મહત્વપૂર્ણ હોય તેવા કેસો સિવાય, માત્ર ખરાઈની તારીખના અભાવના એકમાત્ર કારણોસર અરજીને ફગાવી દેવી એ વિવેકાધીન સત્તાનો ખોટો ઉપયોગ ગણાશે. આવા સંજોગોમાં અરજદારને મૂળ ખરાઈની તારીખ અને અગાઉના લોપનું કારણ દર્શાવતી પૂરક ખરાઈ ઉમેરીને આ ત્રુટિ દૂર કરવા સામાન્ય રીતે જણાવવું જોઈએ.

અધિનિયમની કલમ ૮૩(૨) માં ભ્રષ્ટ આચરણોની "સંપૂર્ણ વિગતો" આપવાની આવશ્યકતા એવી છે કે જેનું પૂરતી પૂર્ણતા અને સ્પષ્ટતા સાથે પાલન થવું જોઈએ, જેથી સામો પક્ષકાર પોતાની સામેના આક્ષેપોનો વાજબી રીતે સામનો કરવા સક્ષમ બને અને તપાસ કોઈ દિશાવિહીન તથા ભટકતી પૂછપરછમાં ફેરવાઈ ન જાય. કથિત ભ્રષ્ટ આચરણોની સંપૂર્ણ વિગતો પૂરી પાડવાની અને અધિનિયમની કલમ ૮૩(૨) નું સંપૂર્ણ પાલન કરીને અરજી દાખલ કરવાની પ્રાથમિક જવાબદારી અરજદારોની છે. જો તેઓ શરૂઆતમાં તેમ કરવામાં નિષ્ફળ જાય, તો તક મળે ત્યારે તે ખામીઓ દૂર કરવી તેમની ફરજ અને જવાબદારી છે. જોકે, અરજીમાં કથિત વિવિધ ખામીઓનો સામનો કરતી વખતે ટ્રિબ્યુનલોએ પોતાના કાર્ય અંગે અત્યંત સંકુચિત દૃષ્ટિકોણ અપનાવવો જોઈએ નહીં અને વિગતોના અભાવના કારણોસર તેને ફગાવી દેવી જોઈએ નહીં. તેમણે વધુ સ્પષ્ટ વિગતો મંગાવવી જોઈએ અને જો તે હુકમનું પાલન ન થાય, તો જ તેવા આક્ષેપો પૈકી જે અસ્પષ્ટ હોય તેને રદબાતલ કરવા જોઈએ.

અરજદારોએ એવો આક્ષેપ પણ કર્યો હતો કે ચૂંટાયેલા ઉમેદવાર સરકાર સાથેના કરારોમાં હિત ધરાવતા હોવાથી તેઓ ઉમેદવારી કરવા માટે ગેરલાયક ઠર્યા હતા. પરંતુ ટ્રિબ્યુનલે આ આક્ષેપોની અવગણના કરી હતી અને તેની સત્યતાની તપાસ કર્યા વિના જ, ભ્રષ્ટ આચરણના આરોપ સંબંધિત આક્ષેપો અસ્પષ્ટ હોવાના કારણોસર અરજી ફગાવી દીધી હતી.

ઠેરવવામાં આવ્યું કે ચૂંટણીની શુદ્ધતાના હિતમાં ગેરલાયકાતના આવા આક્ષેપોની અવગણના કરવી યોગ્ય ન હતી અને આ એક એવી બાબત હતી કે જેમાં તપાસ થવી આવશ્યક હતી.

ચૂંટાયેલ ઉમેદવાર ગેરલાયક ઠર્યા હોવાના આક્ષેપો અને જે ભ્રષ્ટ આચરણનો આરોપ અસ્પષ્ટ ન હોવાનું ઠેરવવામાં આવ્યું હતું તેના સંદર્ભમાં તપાસ માટે કેસ પરત મોકલવામાં આવ્યો.

દીનબંધુ વિરુદ્ધ જાદુમણિ ([૧૯૫૫] ૧ એસ.સી.આર. ૧૪૦) અને જગન્નાથ વિરુદ્ધ જસવંત ([૧૯૫૪] એસ.સી.આર. ૮૯૨) નું અનુસરણ કરવામાં આવ્યું.

દીવાની અપીલ અધિકારક્ષેત્ર: દીવાની અપીલ નંબર ૧૫૮/૧૯૫૪.

અપીલકર્તાઓ તરફથી વેદ વ્યાસ, (તેમની સાથે એસ. કે. કપૂર અને ગણપત રાય).

સામાવાળા નંબર ૧ તરફથી ભારતના એટર્ની–જનરલ એમ. સી.

સેતલવાડ (તેમની સાથે એમ. એન. ફડકે અને નૌનિત લાલ).

૧૯૫૫. મે ૩. કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ જગન્નાથદાસ દ્વારા આપવામા આવેલ.

ન્યાયમૂર્તિ જગન્નાથદાસ—અપીલકર્તાઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલ ચૂંટણી અરજીને ફગાવી દેતા ચૂંટણી ટ્રિબ્યુનલ, અકોલા, મધ્ય પ્રદેશના તારીખ ૧ મે, ૧૯૫૩ના ચુકાદા અને હુકમ વિરુદ્ધ ખાસ પરવાનગી દ્વારા આ અપીલ કરવામાં આવી છે. આ કેસ મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય વિધાનસભાના અકોલા મતવિસ્તારની ચૂંટણી સાથે સંબંધિત છે, જે ૧૩ ડિસેમ્બર, ૧૯૫૧ના રોજ યોજાઈ હતી અને જેનું પરિણામ ૪ એપ્રિલ, ૧૯૫૨ના રોજ ગેઝેટમાં અધિસૂચિત કરવામાં આવ્યું હતું. બંને અપીલકર્તાઓ સદરહુ મતવિસ્તારના મતદારો છે. પ્રથમ સામાવાળા આ ચૂંટણીમાં વિજયી ઉમેદવાર હતા. સામાવાળા નંબરો ૨, ૩ અને ૪ અન્ય ત્રણ ઉમેદવારો હતા, જેઓ માન્ય રીતે નામાંકિત થયા બાદ ચૂંટણી લડ્યા હતા પરંતુ પરાજિત થયા હતા. અપીલકર્તાઓએ વિવિધ આક્ષેપોના આધારે ચૂંટણી રદ કરવા માટે લોક પ્રતિનિધિત્વ અધિનિયમ, ૧૯૫૧ (૧૯૫૧નો અધિનિયમ ૪૩) (જે હવે પછી અધિનિયમ તરીકે ઉલ્લેખિત છે) ની કલમ ૮૦ હેઠળ ચૂંટણી અરજી દાખલ કરી હતી. આ અરજી ૧૯ એપ્રિલ, ૧૯૫૨ના રોજ દિલ્હી ખાતે ચૂંટણી પંચ સમક્ષ દાખલ કરવામાં આવી હતી અને તે સ્વીકૃતપણે નિર્ધારિત સમય કરતાં એક દિવસ વિલંબિત હતી. ચૂંટણી પંચે અધિનિયમની કલમ ૮૫ના પરંતુક હેઠળ વિલંબ માફ કરીને અરજી સ્વીકારી હતી

અને ત્યારબાદ તારીખ ૩૦ જુલાઈ, ૧૯૫૨ અને ૨૨ સપ્ટેમ્બર, ૧૯૫૨ની અધિસૂચનાઓ દ્વારા અકોલા ખાતે અરજીની સુનાવણી માટે ટ્રિબ્યુનલની રચના કરી હતી. નિયત સમયે સામાવાળા નંબર ૧ હાજર થયા અને તેમણે ૬ ઓક્ટોબર, ૧૯૫૨ના રોજ પોતાનું લેખિત નિવેદન દાખલ કર્યું, અને અરજદારોએ તેનો પ્રત્યુત્તર ૧૬ ઓક્ટોબર, ૧૯૫૨ના રોજ દાખલ કર્યો. આ રજૂઆતોના સંદર્ભમાં ટ્રિબ્યુનલનો એવો અભિપ્રાય હતો કે કેસના ગુણદોષ પર સુનાવણી હાથ ધરતા પહેલા અમુક પ્રાથમિક મુદ્દાઓ ઘડવા અને તેનો નિકાલ કરવો યોગ્ય જણાય છે. તદનુસાર, નવ પ્રાથમિક મુદ્દાઓ ઘડવામાં આવ્યા હતા. આ નવ મુદ્દાઓ મુખ્યત્વે નીચેના પ્રશ્નોને આવરી લે છે:
(૧) શું ચૂંટણી અરજી યોગ્ય રીતે અધિકૃત વ્યક્તિ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવી હતી.
(૨) શું એક દિવસના સમયમર્યાદા બહાર અરજી રજૂ કરવા માટે પૂરતું કારણ હતું.
(૩) શું અમુક પક્ષકારોને સામાવાળા તરીકે ન જોડવા બદલ અરજી ખામીયુક્ત હતી.
(૪) શું યોગ્ય ખરાઈના અભાવે અરજી ખામીયુક્ત છે.
(૫) શું તેની સાથેની અનુસૂચિ 'એ' માં દર્શાવેલ ભ્રષ્ટ આચરણો સંબંધિત વિગતોની અસ્પષ્ટતાને કારણે અરજી ખામીયુક્ત છે.

અન્ય ચાર મુદ્દાઓ એ પ્રશ્ન સાથે સંબંધિત છે કે, જો ટ્રિબ્યુનલને જણાય કે મુદ્દા નંબરો ૩, ૪ અને ૫ હેઠળ આવરી લેવાયેલ કોઈપણ બાબત પર

અરજીમાં ખામી રહેલી છે, તો શું માત્ર તે જ કારણોસર અરજી ફગાવી દેવાપાત્ર હતી કે પછી અરજદારોને ખામીઓ સુધારવાની અને ગુણદોષના આધારે અરજીની સુનાવણી આગળ ધપાવવાની તક આપવા તેઓ હકદાર હતા. ટ્રિબ્યુનલે મુદ્દા નંબર ૧ નો નિર્ણય બહુમતીથી અરજદારોની તરફેણમાં આપ્યો હતો; પરંતુ અન્ય તમામ મુદ્દાઓ પર તે સર્વાનુમતે અરજદારોની વિરુદ્ધના નિષ્કર્ષ પર આવી હતી. આ પ્રતિકૂળ તારણોના પરિણામે, ગુણદોષ પર કોઈ પણ સુનાવણી કર્યા વિના જ સમગ્ર અરજી ફગાવી દેવામાં આવી હતી.

આ અપીલમાં ઉપસ્થિત કરાયેલ મુખ્ય દલીલોની વિચારણા કરતા પહેલા, એ નોંધવું આવશ્યક છે કે ચૂંટણી અરજી વિવિધ કારણો પર આધારિત હતી. (૧) પ્રથમ સામાવાળા મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય સરકાર સાથેના વિવિધ કરારોમાં હિત ધરાવતા હતા અને તેથી અધિનિયમની કલમ ૭(ડી) હેઠળ ઉમેદવાર તરીકે ઊભા રહેવા માટે ગેરલાયક ઠર્યા હતા. (૨) પ્રથમ સામાવાળા અને તેમના એજન્ટો વિવિધ ભ્રષ્ટ આચરણો માટે દોષિત હતા, જેણે ચૂંટણીના પરિણામને નોંધપાત્ર રીતે અસર પહોંચાડી હતી. (૩) પ્રથમ સામાવાળા અને તેમના એજન્ટોએ વિવિધ ગેરકાયદેસર આચરણો કર્યા હતા. (૪) પ્રથમ સામાવાળાએ પોતાની ચૂંટણી જીતવાની સંભાવનાઓને આગળ વધારવા માટે સરકારી કર્મચારીઓની મદદ મેળવી હતી. આ દરેક આરોપના સંબંધમાં અરજીમાં અને તેની સાથે જોડેલી અનુસૂચિમાં વિવિધ દાખલાઓ ટાંકવામાં આવ્યા છે. જોકે, ટ્રિબ્યુનલે પ્રાથમિક મુદ્દાઓ પર જ અરજી ફગાવી દીધી હોવાથી, આ આરોપો પૈકી એક પણ આરોપની તપાસ કરવામાં આવી નથી.

પ્રાથમિક પ્રશ્નો પૈકી પ્રથમ પ્રશ્ન, જે બહુમતીથી અપીલકર્તાઓની તરફેણમાં ઠરાવાયો હતો, તેના પર ટ્રિબ્યુનલના નિર્ણયની માન્યતા સામે અપીલકર્તાઓ તરફથી વિદ્વાન વકીલશ્રીએ ગંભીર વાંધો ઉઠાવ્યો ન હતો. તેમનો મુખ્ય પડકાર અન્ય પ્રાથમિક પ્રશ્નો પરના તારણો વિરુદ્ધ કેન્દ્રિત હતો. અમે ક્રમશઃ તેની વિચારણા કરવા આગળ વધીએ છીએ.

તેથી, અમારી વિચારણા માટે ઉપસ્થિત થતા એકમાત્ર મુદ્દાઓ પ્રશ્ન નંબરો ૨, ૩, ૪ અને ૫ પર ટ્રિબ્યુનલના તારણોની શુદ્ધતા અને તે તારણોના આધારે અરજીને ફગાવી દેવાની ઔચિત્યતા છે.

સમયમર્યાદા: ઉપર જણાવ્યા મુજબ, ચૂંટણી અરજી નિર્ધારિત સમય કરતાં એક દિવસ પછી દાખલ કરવામાં આવી હતી. અધિનિયમની કલમ ૮૧ હેઠળ, ચૂંટણી અરજી નિર્ધારિત કરવામાં આવે તેવા સમયની અંદર રજૂ કરવાની રહે છે. લોક પ્રતિનિધિત્વ (ચૂંટણીઓનું સંચાલન અને ચૂંટણી અરજીઓ) નિયમો, ૧૯૫૧નો નિયમ ૧૧૯ અરજી રજૂ કરવા માટેનો સમય નિર્ધારિત કરે છે. હાલના કેસમાં, ચૂંટણીના પરિણામની અધિસૂચના ૪ એપ્રિલ, ૧૯૫૨ના રોજ ગેઝેટમાં પ્રસિદ્ધ થઈ હતી. અરજી ૧૯ એપ્રિલ, ૧૯૫૨ના રોજ દિલ્હી ખાતે ચૂંટણી પંચ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવી હતી. તે સ્વીકૃતપણે એક દિવસ વિલંબિત હતી. અરજદારોએ અધિનિયમની કલમ ૮૫ના પરંતુક હેઠળ વિલંબ માફી માટે અરજી કરી હતી, જે એવી જોગવાઈ કરે છે કે—

"પરંતુ જો આ કલમ હેઠળ અરજી કરનાર વ્યક્તિ ચૂંટણી પંચને ખાતરી

કરાવે કે વિલંબ માટે પૂરતું કારણ હતું, તો ચૂંટણી પંચ તેવો વિલંબ માફ કરી શકશે".

અરજી રજૂ કરવા માટે અરજદારોના એજન્ટ રહેલા શ્રી ગોલે નામના વ્યક્તિના સોગંદનામાના ફકરા ૩, ૪ અને ૫ માં વિલંબની સ્પષ્ટતા નીચેના શબ્દોમાં આપવામાં આવી છે:

"૩. અરજદારો એવી છાપ હેઠળ હતા કે ચૂંટણી અરજી મધ્ય પ્રદેશ રાજ્યની રાજધાની એવા નાગપુર ખાતે ચૂંટણી પંચ સમક્ષ રજૂ કરી શકાશે. અરજદારોએ તે મુજબ નાગપુર જવાની અને ત્યાં અરજી દાખલ કરવાની તૈયારીઓ કરી હતી."

"૪. અરજદારોએ ૧૭ એપ્રિલ, ૧૯૫૨ના રોજ અકોલા ખાતે અરજી તૈયાર કરી અને અરજી સાથે દાખલ કરવાના ખર્ચની જામીનગીરી માટેની તિજોરી પહોંચ મેળવવા માટે શ્રી ગોલેને નાગપુર મોકલ્યા. અરજદારો એવી માન્યતા ધરાવતા હતા કે ચૂંટણી પંચ દ્વારા અધિનિયમની કલમ ૮૧ હેઠળ કોઈ અધિકારીની નિમણૂક કરવામાં આવી હશે કે જેમને મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય માટે નાગપુર ખાતે ચૂંટણી અરજીઓ રજૂ કરી શકાતી હોય. તદનુસાર શ્રી ગોલે ૧ ડાઉન નાગપુર મેઈલ દ્વારા અકોલાથી નાગપુર જવા રવાના થયા અને ૧૮ એપ્રિલ, ૧૯૫૨ના રોજ સવારે આશરે ૯–૩૦ વાગ્યે નાગપુર પહોંચ્યા."

"૫. શ્રી ગોલેએ નાગપુરના વકીલ શ્રી સિધાયે મારફત નાગપુર ખાતેની

સરકારી તિજોરીમાં ખર્ચની જામીનગીરી પેટે રૂ. ૧,૦૦૦ ની રકમ જમા કરાવી અને ૧૮ એપ્રિલ, ૧૯૫૨ના રોજ જરૂરી સરકારી તિજોરી પહોંચ મેળવી લીધી. ત્યારબાદ તેમણે ચૂંટણી અરજીઓ સ્વીકારવા માટે જે અધિકારીની નિમણૂક કરવામાં આવી હોઈ શકે તેમના વિશે પૂછપરછ કરી. તેમણે નાગપુર ખાતેની ચૂંટણી કચેરી સાથે સંકળાયેલા આર. એસ. રંગોલેની સલાહ લીધી. પૂછપરછ કરતાં શ્રી ગોલેને જાણવા મળ્યું કે અધિનિયમ હેઠળ ચૂંટણી અરજી સ્વીકારવા માટે નાગપુર ખાતે કોઈ પણ વ્યક્તિ અધિકૃત ન હતી. આ સંજોગોમાં શ્રી ગોલેએ દિલ્હી જવા માટે નાઇટ પ્લેનમાં બેઠક બુક કરાવી અને ૧૮ તારીખે દિલ્હી જવા રવાના થયા તથા ૧૯ એપ્રિલ, ૧૯૫૨ની સવારે ત્યાં પહોંચ્યા. ૧૯ એપ્રિલના રોજ શ્રી ગોલેએ ચૂંટણી પંચના સચિવ સમક્ષ આ અરજી રજૂ કરાવી."

તારીખ ૩૦ જુલાઈ, ૧૯૫૨ના પત્ર દ્વારા અરજદારોને આપવામાં આવેલ જાણ પરથી જણાય છે તેમ, આ રીતે રજૂ કરાયેલ ખુલાસો ચૂંટણી પંચ દ્વારા સ્વીકારવામાં આવ્યો હતો. ચૂંટણી પંચ દ્વારા વિલંબ માફ કરવાના અને અરજી સ્વીકારવાના હુકમ છતાં, અધિનિયમની કલમ ૯૦(૪) હેઠળ પોતાને પ્રાપ્ત થયેલ સત્તાઓની રૂએ આ પ્રશ્ન પર પુનઃવિચારણા કરવા પોતે સ્વતંત્ર છે તેવો અભિપ્રાય ટ્રિબ્યુનલે આપ્યો હતો.

આ દૃષ્ટિકોણથી તેણે રજૂ કરાયેલ ખુલાસાના ગુણદોષની તપાસ કરી અને એવા નિષ્કર્ષ પર આવી કે અરજદારો બેદરકાર હતા અને એક દિવસનો વિલંબ

પણ માફ કરી શકાય તેમ ન હતો. તેણે તદનુસાર ઠેરવ્યું કે આ અરજી સમયમર્યાદા બહાર હોવાથી ફગાવી દેવાપાત્ર છે. હવે, વિલંબ માટેના કારણની પર્યાપ્તતાના ગુણદોષને બાજુ પર રાખતાં, ચૂંટણી પંચ દ્વારા વિલંબ માફ કરવામાં આવ્યો હોવા છતાં, અધિનિયમની કલમ ૯૦(૪) ના આધારે ટ્રિબ્યુનલ માટે આ બાબતની પુનઃવિચારણા કરવાનો અવકાશ હતો કે કેમ તે પ્રશ્ન હવે દીનબંધુ વિરુદ્ધ જાદુમણિ(૧) માં અહેવાલ થયેલ આ કોર્ટના ચુકાદા દ્વારા આવરી લેવાયેલ છે. તેમાં ઠેરવવામાં આવ્યું હતું કે આવા કેસમાં ટ્રિબ્યુનલ માટે આ બાબત પર પુનઃવિચારણા કરવાનો કોઈ અવકાશ નથી. તેથી, આ મુદ્દા પર ટ્રિબ્યુનલના નિષ્કર્ષને કાયમ રાખી શકાય નહીં.

વિદ્વાન એટર્ની–જનરલે એવી દલીલ કરવાનો પ્રયાસ કર્યો કે ઉપરોક્ત સંદર્ભિત આ કોર્ટનો ચુકાદો કાનૂની મુદ્દાના સંદર્ભમાં પ્રાસંગિક અભિપ્રાય હતો અને તેના પર વધુ વિચારણાની જરૂર હતી. પરંતુ અમે તે પ્રશ્નને પુનઃ ખોલવાની પરવાનગી આપવા તૈયાર ન હતા. ચૂંટણી પંચ સમક્ષ રજૂ કરાયેલ ખુલાસાના આધારે તેના દ્વારા એક દિવસનો વિલંબ માફ કરવાના લીધેલા વલણમાં ટ્રિબ્યુનલ દખલ કરે તે માટે કોઈ પૂરતું કારણ હતું તે બાબતે પણ અમને સંતોષ થયો ન હતો. આ ખુલાસો ખુદ ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા પણ અસત્ય હોવાનું જણાયું ન હતું.

પક્ષકારોનું જોડાણ: પક્ષકારોના જોડાણ અંગેનો વાંધો નીચે મુજબ ઉપસ્થિત થાય છે. શ્રી સોહમ, શ્રી કુલકર્ણી અને શ્રી કોઠકર નામના ત્રણ

વ્યક્તિઓ ચૂંટણીમાં ઉમેદવાર તરીકે નામાંકિત થયા હતા. ચૂંટણી અધિકારી દ્વારા ચકાસણી કરવામા આવતાં તેમના ઉમેદવારી પત્રો યોગ્ય હોવાનું જણાયું હતું. પરંતુ માન્ય સમયગાળાની અંદર આ ત્રણેય જણાએ અધિનિયમની કલમ ૩૭ હેઠળ ચૂંટણીમાંથી પોતાની ઉમેદવારી પાછી ખેંચી લીધી હતી. અરજદારોએ ચૂંટણી લડનાર ત્રણ અસફળ ઉમેદવારોને સામાવાળા તરીકે જોડ્યા હતા, પરંતુ આ ત્રણ વ્યક્તિઓને પક્ષકાર તરીકે જોડ્યા ન હતા. ટ્રિબ્યુનલનું એવું વલણ હતું કે આ વ્યક્તિઓ પણ આવશ્યક પક્ષકારો હતા અને તેમને પક્ષકાર તરીકે ન જોડવાના કારણે અરજી ફગાવી દેવાપાત્ર બની હતી. પોતાના આ વલણના સમર્થનમાં ટ્રિબ્યુનલે અધિનિયમની કલમ ૮૨ પર આધાર રાખ્યો હતો, જે નીચે મુજબ છે:

> "જો અરજદાર પોતે ઉમેદવાર તરીકે નામાંકિત થયેલ હોય તો તે સિવાય, ચૂંટણીમાં યોગ્ય રીતે નામાંકિત થયેલા તમામ ઉમેદવારોને તેણે પોતાની અરજીમાં સામાવાળા તરીકે જોડવાના રહેશે".

અમારી સમક્ષ એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે આ વલણ ભૂલભરેલું છે અને જે વ્યક્તિઓએ પોતાની ઉમેદવારી નોંધાવી હતી અને ચૂંટણી અધિકારી દ્વારા ચકાસણી વખતે તેમના નામાંકન યોગ્ય હોવાનું જણાયું હોવા છતાં નિર્ધારિત સમયમાં સ્પર્ધામાંથી ખસી ગયા હતા, તેઓ "ચૂંટણીમાં યોગ્ય રીતે નામાંકિત થયેલા ઉમેદવારો" ની શ્રેણીમાં આવે છે તેમ કહી શકાય નહીં. આ દલીલના સમર્થનમાં સીતારામ વિરુદ્ધ યોગરાજસિંહ(૧) અને શિવ કુમાર વિરુદ્ધ

વી. જી. ઓક(૨) ના બે ચુકાદાઓ ટાંકવામાં આવ્યા છે. બીજી તરફ, ટ્રિબ્યુનલે લીધેલા વલણના સમર્થનમાં મોહમ્મદ ઉમૈર વિરુદ્ધ રામ ચરણ સિંહ(૩) નો કેસ અમારા ધ્યાને લાવવામાં આવ્યો હતો. આ ત્રણેય ચુકાદાઓમાં આ પ્રશ્નના નિર્ણયનો આધાર અધિનિયમની કલમ ૮૨ માં વપરાયેલ શબ્દસમૂહ "ચૂંટણીમાં" ના અર્થઘટન પર નિર્ભર હોવાનું માનવામાં આવ્યું છે. બોમ્બે અને અલ્હાબાદના કેસો ઠેરવે છે કે આ શબ્દસમૂહ આ કલમ હેઠળના આવશ્યક પક્ષકારોને માત્ર વાસ્તવિક મતદાન લડનારા ઉમેદવારો પૂરતો જ મર્યાદિત રાખે છે, જ્યારે પટના હાઇકોર્ટ એવો અભિપ્રાય ધરાવે છે કે "ચૂંટણીમાં" શબ્દસમૂહનો આવો કોઈ મર્યાદિત અર્થ નથી.

જગન્નાથ વિરુદ્ધ જસવંત સિંહ(૪) માં આ કોર્ટના ચુકાદાને ધ્યાને લેતાં, આ ન્યાયિક વિવાદમાં ઊંડા ઊતરવું અમને બિનજરૂરી અને કેવળ સૈદ્ધાંતિક જણાય છે. જો અમને આ વિવાદનું સમાધાન કરવા જણાવવામાં આવ્યું હોત, તો અમે આ નિર્ણયને "ચૂંટણીમાં" શબ્દસમૂહના કોઈ અતિ સૂક્ષ્મ અર્થઘટન પર નહીં, પરંતુ અધિનિયમ અને તે હેઠળ ઘડાયેલા નિયમોની સંબંધિત જોગવાઈઓની વ્યાપક વિચારણા પર તથા ચૂંટાયેલા ઉમેદવાર સિવાયના પક્ષકારોને જોડવા સંબંધિત કલમ ૮૨ હેઠળની જરૂરિયાતના કોઈ હેતુ પર આધારિત રાખવાનું વધુ પસંદ કર્યું હોત. જોકે, અમને આમાંથી મુક્તિ મળે છે, કારણ કે જગન્નાથ વિરુદ્ધ જસવંત સિંહ(૪) માં એવો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો છે કે ચૂંટાયેલા ઉમેદવાર સિવાયના આવશ્યક પક્ષકારો પૈકી કોઈને પક્ષકાર તરીકે જોડવામાં ન આવ્યા હોય તો પણ, માત્ર તે એક જ કારણોસર અરજીને પ્રારંભિક

તબક્કે જ ફગાવી દેવાપાત્ર નથી, પરંતુ કેસના અંતિમ પરિણામના સંદર્ભમાં યોગ્ય તબક્કે તે બાબત ધ્યાને લેવાની રહે છે.

ખરાઈ: ખરાઈના પ્રશ્ન પર ટ્રિબ્યુનલે લીધેલ વલણ નીચે મુજબ ઉપસ્થિત થાય છે. અધિનિયમની કલમ ૮૩(૧) એવી જોગવાઈ કરે છે કે—

"ચૂંટણી અરજીની ખરાઈ દીવાની કાર્યરીતિ સંહિતા, ૧૯૦૮ (૧૯૦૮નો અધિનિયમ ૫) માં રજૂઆતોની ખરાઈ માટે નિર્ધારિત રીત અનુસાર કરવાની રહેશે".

દીવાની કાર્યરીતિ સંહિતાના ઓર્ડર ૬, નિયમ ૧૫, કલમો (૨) અને (૩) નીચે મુજબ છે:

"(૨) ખરાઈ કરનાર વ્યક્તિએ રજૂઆતના ક્રમાંકિત ફકરાઓના સંદર્ભ આપીને સ્પષ્ટપણે જણાવવું પડશે કે તે પોતાના અંગત જ્ઞાનથી શું ખરાઈ કરે છે અને મળેલી માહિતીના આધારે તથા સાચી હોવાની માન્યતાથી શું ખરાઈ કરે છે.

(૩) ખરાઈ કરનાર વ્યક્તિ દ્વારા ખરાઈ પર સહી કરવામાં આવશે અને જે તારીખે અને જે સ્થળે તેના પર સહી કરવામાં આવી હોય તે જણાવવામાં આવશે".

હાલની અરજીમાં ખરાઈ નીચે મુજબ હતી: "અમે, અરજદારો, ખરાઈ કરીએ છીએ કે અરજીના ફકરા ૧ થી ૧૧ ની વિગતો

અમારા અંગત જ્ઞાન અને માહિતી મુજબ સાચી છે અને અમે તેને સાચી માનીએ છીએ.

અકોલા ખાતે તારીખના રોજ સહી અને ખરાઈ કરી."

જે વાંધો લેવામાં આવ્યો છે તે એ છે કે તેના પર જે તારીખે સહી કરવામાં આવી હતી તે તારીખ ખાલી રાખવામાં આવી છે. ટ્રિબ્યુનલે ઠેરવ્યું હતું કે આ એક ઘાતક ખામી હતી અને માત્ર તે જ કારણોસર અરજી ફગાવી દેવાપાત્ર હતી.

અમે આ વલણ સાથે સંમત થઈ શકતા નથી. એ વાત સાચી છે કે ઓર્ડર ૬, નિયમ ૧૫(૩) એવી અપેક્ષા રાખે છે કે ખરાઈમાં તેના પર સહી કર્યાની તારીખ દર્શાવવી જોઈએ. પરંતુ તારીખ દર્શાવવામાં થયેલ લોપ એ એક એવી અનિયમિતતા છે જેને સુધારી શકાય છે. તે કોઈ એવી ઘાતક ખામી નથી કે જેનાથી અરજી ફગાવી દેવી પડે. રજૂઆત અને ખરાઈની તારીખ પ્રસ્તુત અને મહત્વપૂર્ણ હોય તેવા કેસો સિવાય, દાખલા તરીકે જ્યાં ખરાઈની તારીખના સંદર્ભમાં સમયમર્યાદાનો પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થતો હોય, માત્ર ખરાઈની તારીખના અભાવના એકમાત્ર કારણોસર અરજી ફગાવી દેવી એ વિવેકાધીન સત્તાનો ખોટો ઉપયોગ ગણાશે. આવા કેસમાં અરજદારને મૂળ ખરાઈની તારીખ અને અગાઉના લોપનું કારણ દર્શાવતી પૂરક ખરાઈ ઉમેરીને આ ત્રુટિ દૂર કરવા માટે સામાન્ય રીતે જણાવવું જોઈએ. તેથી આ કારણોસર અરજી ફગાવી દેવામાં ટ્રિબ્યુનલ ભૂલ પર હતી.

ભ્રષ્ટ આચરણોની વિગતો: છેલ્લો પ્રાથમિક મુદ્દો કે જેના પર ટ્રિબ્યુનલે

અરજી ફગાવી દીધી હતી તે એ છે કે અનુસૂચિ 'એ' માં દર્શાવેલ ભ્રષ્ટ આચરણોની વિગતો અત્યંત અસ્પષ્ટ હતી. અધિનિયમની કલમ ૮૩(૨) એવી જોગવાઈ કરે છે કે—

> "અરજદાર જે ભ્રષ્ટ અથવા ગેરકાયદેસર આચરણનો આક્ષેપ કરે છે તેની સંપૂર્ણ વિગતો દર્શાવતી, તે જ રીતે સહી કરેલી અને ખરાઈ કરેલી એક યાદી અરજી સાથે સામેલ કરવાની રહેશે, જેમાં આવું ભ્રષ્ટ કે ગેરકાયદેસર આચરણ કર્યું હોવાનો આક્ષેપ હોય તેવા પક્ષકારોના નામો તથા આવું દરેક આચરણ કર્યાની તારીખ અને સ્થળ વિશે શક્ય તેટલું સંપૂર્ણ નિવેદન આપવાનું રહેશે".

અરજી સાથે જોડેલી અનુસૂચિ 'એ' માં અરજદારો દ્વારા આક્ષેપ કરાયેલ ભ્રષ્ટ આચરણોની વિગતો નીચે મુજબના વિવિધ શીર્ષકો હેઠળ દર્શાવવામાં આવી હતી:

> અનુસૂચિ "એ".
>
> સામાવાળા નંબર ૧, તેમના એજન્ટો અને તેમની મિલીભગતથી અન્ય વ્યક્તિઓ દ્વારા આચરવામાં આવેલ ભ્રષ્ટ અને ગેરકાયદેસર આચરણો તથા અન્ય ગેરકાયદેસરતાઓના દાખલાઓની વિગતો દર્શાવતી યાદી. ૧. લાંચ: (એ) હરિહરપેઠ અખાડાને રૂ. ૨૫૧ નું દાન. (બી) પંચ–બંગલા સમિતિને રૂ. ૧૦૦ ની ચુકવણી. (સી) ભાજી બજાર અખાડાને રૂ. ૧૦૧ નું દાન. (ડી) ગરીબ મતદારોને ધાબળા અને નાણાંનું વિતરણ.

૨. સામાવાળા નંબર ૧ ના કહેવાથી અકોલા ખાતેની બેરાર ઓઇલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝના સત્તાવાળાઓએ તેમના કામદારોને ધમકી આપી હતી કે જો તેઓ સામાવાળા નંબર ૧ ને મત નહીં આપે તો તેમણે નોકરી ગુમાવવી પડશે અથવા નાણાકીય નુકસાન વેઠવું પડશે, અને આ રીતે સામાવાળા નંબર ૧ ની તરફેણમાં મતદાન કરવા માટે કામદારો પર દબાણ કર્યું હતું. બેરાર ઓઇલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝના પરિસરમાં આવેલી પોસ્ટ ઓફિસ પર લગાવવામાં આવેલ હરીફ ઉમેદવારનું પોસ્ટર હટાવી દેવામાં આવ્યું હતું અને ચોરી લેવામાં આવ્યું હતું.

૩. સામાવાળા નંબર ૧ એ બોહરા, લુહાર, મારવાડી, મુસ્લિમ, રાજસ્થાની, ભંગી જેવી જ્ઞાતિઓ અને સમુદાયોના જૂથો અને વર્ગો પાસે એવી અપીલો જારી કરાવી હતી જેમાં સામાવાળા નંબર ૧ ને મત આપવા માટે ઠરાવો પસાર કરવામાં આવ્યા હોવાનું જણાવાયું હતું, મતદારોને ધમકીઓ વગેરે આપીને સામાવાળા નંબર ૧ ની તરફેણમાં મતદાન કરવા દબાણ કરવામાં આવ્યું હતું અને કોમી તથા જ્ઞાતિ આધારિત ખુલ્લેઆમ પ્રચાર કરીને અયોગ્ય પ્રભાવનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો.

૪. મુદ્રક કે પ્રકાશકના નામ વિના ચોપાનિયાં અને પત્રિકાઓ બહાર પાડવી.

૫. મતદાન મથક નંબર ૫૩ માં મતગણતરી વખતે જ્યારે સામાવાળા નંબર ૧ ની મતપેટી મતગણતરી માટે ખોલવામાં આવી ત્યારે તેમાં આશરે

૨૦ જેટલા વાળીને ભેગા કરેલા મતપત્રોના બંડલો મળી આવ્યા હતા. ચૂંટણી અધિકારી દ્વારા આ બાબતની નોંધ લેવામાં આવી હતી. દરેક બંડલમાં ત્રણ કે તેથી વધુ મતપત્રો એકસાથે વાળેલા હતા. સ્વાભાવિક રીતે જ આ મતપત્રોનું દરેક બંડલ એક જ વ્યક્તિ દ્વારા મતપેટીમાં નાખવામાં આવ્યું હતું, કારણ કે અલગ–અલગ મતદારો દ્વારા મતપેટીમાં નાખવામાં આવેલા મતપત્રો આપોઆપ મતપેટીની અંદર એકસાથે બંધાયેલા બંડલમાં વળી શકે નહીં. મતદારોને આપવામાં આવેલા મતપત્રો મતદારો દ્વારા પોતે પેટીમાં નાખવામાં આવ્યા ન હતા, પરંતુ મતદારો દ્વારા ગેરકાયદેસર રીતે પાછા લાવીને ગેરકાયદેસર અવેજની ચુકવણી સામે સામાવાળા નંબર ૧ વતી અને તેમના માટે કામ કરતી વ્યક્તિઓને સોંપી દેવામાં આવ્યા હતા. આ રીતે એકત્રિત કરવામાં આવેલા મતપત્રોને એકસાથે બાંધીને બંડલ બનાવવામાં આવ્યા હતા અને ગેરકાયદેસર અવેજ લઈને સામાવાળા નંબર ૧ માટે અને તેમના વતી કામ કરતી વ્યક્તિઓ દ્વારા મતપેટીમાં નાખવામાં આવ્યા હતા. આ કૃત્ય ૩૧ ડિસેમ્બર, ૧૯૫૧ના રોજ ચાંદુર ખાતે સામાવાળા નંબર ૧ ની મિલીભગતથી વ્યક્તિઓ દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું.

૬. વોર્ડ નંબર ૧૨ અને ૧૫ માં ઘણા મૃત મતદારો તથા પાકિસ્તાનમાં ગેરહાજર રહેલા મતદારોનું ખોટું નામધારણ (ખોટી ઓળખ આપી મતદાન) કરવામાં આવ્યું હતું.

૭. સામાવાળા નંબર ૧ એ ખોટા પ્રચારનો આશરો લીધો હતો. તેમના માણસે ઠેરઠેર લાઉડ સ્પીકરો પર એવી જાહેરાત કરી હતી કે હરીફ ઉમેદવાર ડૉ. જોગલેકર એમ. ગાંધીના હત્યારા ગોડસેની જ્ઞાતિ અને પક્ષના હતા અને તેમને આપવામાં આવેલ મત ગાંધીજીના હત્યારાને આપવામાં આવેલ મત સમાન હતો. અન્ય એક ખોટો પ્રચાર એવો હતો કે ડૉ. જોગલેકર મિશ્રાના માણસ હતા અને તેમને મિશ્રાના નાણાંનું સમર્થન પ્રાપ્ત હતું. જાહેર સભાઓમાં સામાવાળા નંબર ૧ તરફથી ભાષણ આપનારાઓએ તેમજ ખુદ સામાવાળા નંબર ૧ એ હરીફ ઉમેદવાર ડૉ. જોગલેકર વિરુદ્ધ આવા ખોટા, બદનક્ષીભર્યા અને દ્વેષપૂર્ણ નિવેદનો મુક્તપણે કર્યા હતા અને આ રીતે ડૉ. જોગલેકરની ચૂંટણી જીતવાની સંભાવનાઓને પ્રતિકૂળ અસર પહોંચાડી હતી. ડૉ. જોગલેકરના અંગત ચારિત્ર્ય અને વર્તણૂક પર પણ ખોટા આક્ષેપો કરવામાં આવ્યા હતા, જેનાથી તેમની ચૂંટણી જીતવાની સંભાવનાઓને હાનિ પહોંચી હતી.

૮. ઘણા મતદાન મથકોએ, ખાસ કરીને કાપશી મતદાન મથકે મતદારોને ભાડે રાખેલાં ગાડાંઓમાં લાવવામાં–લઈ જવામાં આવ્યા હતા. આ વ્યવસ્થા સામાવાળા નંબર ૧ ના ખર્ચે અને તેમની મિલીભગતથી તેમના માટે અને તેમના વતી કામ કરતી વ્યક્તિઓ દ્વારા કરવામાં આવી હતી. પોલીસ તપાસ માટે કાપશી ખાતે એક લેખિત વાંધો આપવામાં આવ્યો હતો અને બીજો વાંધો રાઇફલ રેન્જ વિસ્તારમાં આપવામાં આવ્યો હતો.

૯. સામાવાળા નંબર ૧ એ રૂ. ૬,૦૦૦ ની નિર્ધારિત મર્યાદાનું ઉલ્લંઘન કરીને પોતાની ચૂંટણી પાછળ લાખો રૂપિયાનો ખર્ચ કર્યો હતો. તેમણે ચૂંટણી ખર્ચનું સંપૂર્ણપણે અસત્ય પત્રક રજૂ કર્યું છે. આ બાબત કાયદાના ઉલ્લંઘન સમાન છે.

૧૦. મોહોટા મિલ્સે મતદાનના દિવસે કામદારોને છૂટા કર્યા હતા અને સામાવાળા નંબર ૧ માટે ચૂંટણી પ્રચારનું કામ કરવા બદલ તેમને વેતન ચૂકવ્યું હતું. આ કામદારોના સ્થાને મિલ દ્વારા અવેજી કામદારો રાખવામાં આવ્યા હતા અને તેમને પણ વેતન ચૂકવવામાં આવ્યું હતું. આ કાર્ય સામાવાળા નંબર ૧ ના કહેવાથી કરવામાં આવ્યું હતું."

તેમાં કોઈ શંકા હોઈ શકે નહીં કે ઉપર જણાવેલ લગભગ તમામ દાખલાઓ અત્યંત અસ્પષ્ટ છે અને તેમાં પૂરતી વિગતોનો અભાવ છે. અપીલકર્તાઓ તરફથી વિદ્વાન વકીલશ્રીએ અમારું ધ્યાન એ હકીકત તરફ દોર્યું હતું કે ટ્રિબ્યુનલે અસ્પષ્ટતાના પ્રશ્નની વિચારણા કરતી વખતે માત્ર ફકરા ૧(એ), ૧(બી), ૧(સી), ૧(ડી), ૨, ૪, ૫, ૬, ૭ અને ૮ માં નિર્દિષ્ટ ભ્રષ્ટ આચરણના દાખલાઓની જ વિચારણા કરી હતી, અન્ય દાખલાઓની નહીં. તેથી તેમણે એવી દલીલ કરી હતી કે આડકતરી રીતે ટ્રિબ્યુનલ ફકરા ૧, ૩, ૯ અને ૧૦ માં દર્શાવેલ બાબતો અસ્પષ્ટ હોવાનું ઠેરવવા તૈયાર ન હતી. તેમણે ભારપૂર્વક જણાવ્યું હતું કે ઓછામાં ઓછી આ ચાર બાબતોને અસ્પષ્ટ ગણવી જોઈએ નહીં અને બાકીની બાબતો અંગે વધુ સ્પષ્ટ વિગતો રજૂ કરીને અનુસૂચિમાં સુધારો

કરવા માટે અરજદારોને શા માટે જણાવવામાં ન આવ્યું તેનું કોઈ કારણ નથી. તેમણે વધુમાં દલીલ કરી હતી કે ગમે તે સંજોગોમાં, તેઓ ભ્રષ્ટ આચરણની તે ચાર બાબતોના સંબંધમાં સુનાવણી મેળવવા માટે હકદાર હતા.

અપીલકર્તાઓ તરફથી વિદ્વાન વકીલશ્રીની એ દલીલ સાથે અમે સંમત થઈ શકતા નથી કે ફકરા ૩, ૯ અને ૧૦ માં દર્શાવેલ બાબતો અસ્પષ્ટ નથી. તેમાં અધિનિયમ દ્વારા સ્પષ્ટપણે જરૂરી ઠરાવાયેલી આવશ્યક વિગતોનો કોઈ ઉલ્લેખ નથી. કલમ ૮૩(૨) માત્ર દરેક આક્ષેપના સ્વરૂપને ધ્યાને રાખીને જેને વાજબી રીતે "સંપૂર્ણ વિગતો" ગણી શકાય તેટલી જ નહીં, પરંતુ સ્પષ્ટપણે નીચેની વિગતો આપવાનું પણ ફરજિયાત બનાવે છે: (૧) જે પક્ષકારોએ ભ્રષ્ટ અથવા ગેરકાયદેસર આચરણ કર્યું હોવાનો આક્ષેપ હોય તેમના નામો. (૨) આવું દરેક ભ્રષ્ટ કે ગેરકાયદેસર આચરણ કર્યાની તારીખ. (૩) આવું દરેક ભ્રષ્ટ કે ગેરકાયદેસર આચરણ કર્યાનું સ્થળ. તેમાં કોઈ વાજબી શંકા હોઈ શકે નહીં કે "સંપૂર્ણ વિગતો" ની જરૂરિયાત એવી છે કે જેનું પૂરતી પૂર્ણતા અને સ્પષ્ટતા સાથે પાલન થવું જોઈએ જેથી સામો પક્ષકાર તેનો વાજબી રીતે સામનો કરવા સક્ષમ બને અને તે વિગતો એવી હોવી જોઈએ જેથી ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષની તપાસ કોઈ દિશાવિહીન અને ભટકતી પૂછપરછમાં ન ફેરવાઈ જાય. અનુસૂચિ 'એ' ની યાદીની ઝીણવટભરી ચકાસણી કરતાં અમને સંતોષ થાય છે કે બાબત નંબર ૧ ના ફકરા ૧ માં દર્શાવેલ બાબત સિવાયની અન્ય કોઈ પણ બાબત કલમ ૮૩(૨) ની જરૂરિયાતોનું પાલન કરતી હોવાનું કહી શકાય નહીં.

અનુસૂચિ 'એ' ની વિગતોના આ દૃષ્ટિકોણને ધ્યાને લેતાં, અપીલકર્તાઓ તરફથી વિદ્વાન વકીલશ્રીની એવી દલીલ છે કે આમ છતાં પણ ટ્રિબ્યુનલે કલમ ૮૩(૩) હેઠળ પોતાને મળેલી સત્તાઓની રૂએ અન્ય તમામ બાબતો અંગે વધુ સ્પષ્ટ વિગતો રજૂ કરવા માટે અરજદારોને જણાવવું જોઈતું હતું, અને વૈકલ્પિક રીતે, તેણે ઓછામાં ઓછું તમામ અસ્પષ્ટ બાબતોને રદબાતલ કરીને બાકીના આક્ષેપોના સંદર્ભમાં અરજીની સુનાવણી કરવાનો નિર્દેશ આપવો જોઈતો હતો. પ્રથમ સામાવાળાના લેખિત નિવેદનના ફકરા ૯ માં વિવિધ શીર્ષકો હેઠળ અરજી સામે નીચે મુજબના વાંધાઓ લેવામાં આવ્યા હતા:

> "૯. (એ) વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે અરજીમાં અને તેની સાથે જોડેલી યાદી 'એ' માં કરાયેલા ભ્રષ્ટ અને ગેરકાયદેસર આચરણના આક્ષેપો અસ્પષ્ટ છે અને તેમાં મહત્વપૂર્ણ વિગતોનો અભાવ છે. (બી) ઉપરોક્ત બાબતને બાધ આવ્યા વિના એવી રજૂઆત છે કે ભ્રષ્ટ અને ગેરકાયદેસર આચરણોની સંપૂર્ણ વિગતોના અભાવે આ અરજી ફગાવી દેવાપાત્ર છે.
>
> (સી) યાદી 'એ' ના ફકરા ૧ અને ૨ સમય, સ્થળ અને જે વ્યક્તિઓ મારફત ભ્રષ્ટ આચરણો આચરવામાં આવ્યા હતા તે વ્યક્તિઓ અંગેની વિગતોના અભાવે અસ્પષ્ટ છે."
>
> "(ડી) વધુમાં ઉદાહરણ તરીકે એવી રજૂઆત છે કે બાબત નંબર ૩ એ અપીલ જારી કરનાર વ્યક્તિઓના નામો, જે વ્યક્તિઓ પર દબાણ

કરવામાં આવ્યું તેમના નામો, ધમકીઓનું સ્વરૂપ વગેરે વિગતોના અભાવે અસ્પષ્ટ છે.

(ઈ) સંપૂર્ણ વિગતો આપવાની જવાબદારી અરજદારોની છે અને સામાવાળા નંબર ૧ ને અસ્પષ્ટ આરોપો સામે જવાબ આપવા કહી શકાય નહીં".

અરજદારોએ ૧૬ ઓક્ટોબર, ૧૯૫૨ના રોજ દાખલ કરેલા પ્રત્યુત્તરમાં આક્ષેપો અસ્પષ્ટ હોવાનો ઇનકાર કર્યો હતો અને જણાવ્યું હતું કે "અનુસૂચિ 'એ' માં આપેલી વિગતો કેસના સંજોગોમાં શક્ય તેટલી સંપૂર્ણ છે". જ્યારે પ્રાથમિક મુદ્દાઓ ઘડવામાં આવ્યા ત્યારે ટ્રિબ્યુનલે ૧૭ ઓક્ટોબર, ૧૯૫૨ના રોજ નીચે મુજબનો હુકમ કર્યો હતો:

"અમે પક્ષકારોને ૨૭ ઓક્ટોબર, ૧૯૫૨ સુધીમાં જણાવવા નિર્દેશ આપીએ છીએ કે શું તેઓ વિવાદિત કોઈપણ બાબતના સંદર્ભમાં રજૂઆતોમાં સુધારો કરવા અથવા વધુ વિગતો રજૂ કરવા માંગે છે કે કેમ". ૨૭ ઓક્ટોબર, ૧૯૫૨ના રોજ પ્રથમ સામાવાળાએ પોતાના લેખિત નિવેદનમાં સુધારો કરવા માટે અરજી દાખલ કરી હતી, જેને મંજૂર કરવામાં આવી હતી. અરજદારોએ સુધારા માટે કે વધુ સારી વિગતો આપવા માટે કોઈ અરજી દાખલ કરી ન હતી.

૨૯ નવેમ્બર, ૧૯૫૨ના રોજ જ્યારે પ્રાથમિક મુદ્દાઓ પર દલીલો શરૂ થઈ ત્યારે અરજદારોએ એવી રજૂઆત કરતી અરજી દાખલ કરી કે—

"જો ટ્રિબ્યુનલનો એવો અભિપ્રાય હોય કે વધુ વિગતો આપવી જરૂરી છે, તો અરજદારો અનુસૂચિ 'એ' ની તમામ બાબતો અંગે વધુ સ્પષ્ટ વિગતો આપવા તૈયાર છે".

જોકે, ટ્રિબ્યુનલે આ અરજી ધ્યાને લેવાનો ઇનકાર કર્યો હતો અને ૧૭ ઓક્ટોબર, ૧૯૫૨ના હુકમનું પાલન કરવામાં નિષ્ફળ રહેલા અરજદારો કોઈ રાહત મેળવવા હકદાર નથી તેમ ઠેરવીને પ્રાથમિક મુદ્દાઓનો નિર્ણય કરવા આગળ વધી હતી. તેણે તદનુસાર ઠેરવ્યું હતું કે અસ્પષ્ટતાના કારણે અરજી ખામીયુક્ત હતી અને તેને ફગાવી દીધી હતી.

તેથી સ્થિતિ એવી છે કે અરજદારો શરૂઆતમાં પોતાની મેળે વિગતો રજૂ કરવા તૈયાર ન હતા, પરંતુ તેમણે એવું વલણ અપનાવ્યું હતું કે આપવામાં આવેલી વિગતો પૂરતી હતી; પરંતુ જ્યારે ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ આ બાબત પર દલીલ કરવામાં આવી ત્યારે ટ્રિબ્યુનલ તેને જરૂરી માને તો વધુ સારી વિગતો પૂરી પાડવાની તેમણે તૈયારી દર્શાવી હતી. પ્રશ્ન એ છે કે શું આ સંજોગોમાં અરજદારોને વધુ સ્પષ્ટ વિગતો આપવાની તક આપ્યા વિના અથવા ઓછામાં ઓછું અસ્પષ્ટ બાબતોને રદબાતલ કરીને બાકીની બાબતો અંગે સુનાવણી આગળ ધપાવ્યા વિના અરજી ફગાવી દેવામાં ટ્રિબ્યુનલ વાજબી હતી કે કેમ.

અધિનિયમની કલમ ૮૩(૩) હેઠળ, યાદીમાં સમાવિષ્ટ વિગતોમાં પોતે યોગ્ય માને તેવી શરતોને આધીન કોઈપણ સમયે સુધારો કરવાની મંજૂરી આપવાની ટ્રિબ્યુનલ પાસે સત્તા છે. આ સત્તા રજૂઆતોમાં સુધારો કરવાની

પરવાનગી આપવાની દીવાની કાર્યરીતિ સંહિતાના ઓર્ડર ૬, નિયમ ૧૭ હેઠળ અદાલતની સત્તાને સમકક્ષ છે. જ્યાં આપેલી વિગતો અસ્પષ્ટ હોય, ત્યાં ટ્રિબ્યુનલે અરજીને સીધી જ ફગાવી દેવી જોઈએ નહીં, પરંતુ નિયત સમયગાળાની અંદર વધુ સ્પષ્ટ વિગતો રજૂ કરવા અરજદારને નિર્દેશ આપવો જોઈએ. જો અરજદાર તે નિર્દેશનું પાલન કરવામાં નિષ્ફળ જાય, તો ટ્રિબ્યુનલ અસ્પષ્ટ આરોપોને રદબાતલ કરી શકે છે અને બાકીના આરોપોની સુનાવણી આગળ ધપાવી શકે છે.

એ યાદ રાખવું જરૂરી છે કે ચૂંટણી અરજી એ માત્ર અરજદાર અને ચૂંટાયેલા ઉમેદવાર વચ્ચેનો કોઈ અંગત દાવો નથી. સમગ્ર જનતા અને ખાસ કરીને મતવિસ્તાર ચૂંટણીની શુદ્ધતામાં અત્યંત મહત્ત્વપૂર્ણ હિત ધરાવે છે. જ્યાં ભ્રષ્ટ અને ગેરકાયદેસર આચરણના ગંભીર આરોપો મૂકવામાં આવ્યા હોય, ત્યાં જાહેર હિતમાં તેની તપાસ કરવી ટ્રિબ્યુનલની ફરજ છે, અને તકનીકી કારણોસર આવી તપાસને અવરોધવી જોઈએ નહીં. તેથી સુધારો કરવાની તક આપ્યા વિના અથવા અસ્પષ્ટ બાબતોને રદબાતલ કર્યા વિના વિગતોની અસ્પષ્ટતાના આધારે અરજી ફગાવી દેવામાં ટ્રિબ્યુનલે ભૂલ કરી હતી.

પરંતુ આ કેસમાં અત્યંત સર્વોચ્ચ મહત્વ ધરાવતો અન્ય એક સંજોગ પણ રહેલો છે. ચૂંટણી અરજી માત્ર ભ્રષ્ટ આચરણના આરોપો પૂરતી જ મર્યાદિત ન હતી. અરજીના ફકરા ૬ માં અરજદારોએ સ્પષ્ટ અને વિગતવાર આક્ષેપો કર્યા હતા કે ચૂંટાયેલા ઉમેદવાર અધિનિયમની કલમ ૭(ડી) હેઠળ ચૂંટણી લડવા માટે

ગેરલાયક ઠર્યા હતા. અરજીનો ફકરો ૬ નીચે મુજબની શરતોમાં હતો:

> "૬. (એ) સામાવાળા નંબર ૧ નું ઉમેદવારી પત્ર અયોગ્ય રીતે સ્વીકારવામાં આવ્યું હતું. ચકાસણી વખતે સામાવાળા નંબર ૧ ના ઉમેદવારી પત્ર સામે ઘણા કારણોસર વાંધો લેવામાં આવ્યો હતો, જેમાં મુખ્ય કારણ એ હતું કે સામાવાળા નંબર ૧ લોક પ્રતિનિધિત્વ અધિનિયમ, ૧૯૫૧ (૧૯૫૧નો અધિનિયમ ૪૩) ના પ્રકરણ ૩, કલમ ૭(ડી) હેઠળ મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય વિધાનસભાના સભ્ય તરીકે ચૂંટાવા માટે ગેરલાયક ઠર્યા હતા. સામાવાળા નંબર ૧ અધિનિયમ હેઠળ બેઠક ભરવા માટે ગેરલાયક ઠરે છે, કારણ કે તેઓ ઇન્ડિયન કંપનીઝ એક્ટ હેઠળની એક પ્રાઇવેટ લિમિટેડ કંપની એવી રાજસ્થાન પ્રિન્ટિંગ એન્ડ લિથો વર્ક્સના મેનેજિંગ એજન્ટ અથવા મેનેજિંગ ડિરેક્ટર છે. શેરહોલ્ડર અને ડિરેક્ટર તરીકે તેઓ મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય સરકારને માલસામાન એટલે કે સ્ટેશનરી, કાગળ અને છાપકામની સામગ્રી વગેરે પૂરા પાડવાના કરારોમાં હિત ધરાવે છે. મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય સરકાર દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલ કાર્યો કરવા અથવા સેવાઓ બજાવવા, જેમ કે છાપકામ વગેરેના કરારોમાં પણ તેઓ હિત ધરાવે છે. લિમિટેડ કંપની દ્વારા કરવામાં આવતા વેચાણ પર સામાવાળા નંબર ૧ ને કમિશન તરીકે હિસ્સો મળે છે. તેથી તેઓ મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય સરકાર સાથેની કંપનીના કરારોમાં વ્યક્તિગત રીતે હિત ધરાવે છે."

"(બી) સામાવાળા નંબર ૧ બેરાર જનરલ એજન્સી નામની પેઢીમાં ભાગીદાર છે. સદરહુ પેઢીએ રાજ્ય સરકાર વતી છૂટક વેપારીઓને કાપડ વિતરણની સેવા બજાવવા માટે કરાર કરેલો છે અને તે માટેનું લાયસન્સ ધરાવે છે. તેથી સરકાર દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલી સેવાઓ બજાવવા માટેના સદરહુ કરારમાં સામાવાળા નંબર ૧ પોતે વ્યક્તિગત હિત ધરાવે છે."

"(સી) સામાવાળા નંબર ૧ માસિક પત્રિકા 'પ્રવાહ' અને અર્ધ–સામાહિક અખબાર 'માતૃ–ભૂમિ' ના માલિક છે. આ પ્રકાશનો કરારના આધારે સરકારી જાહેરાતો છાપે છે. તેથી મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય સરકાર દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલી સેવાઓ બજાવવા માટેના સદરહુ કરારમાં સામાવાળા નંબર ૧ હિત ધરાવે છે. સામાવાળા નંબર ૧ દ્વારા આ કરારોમાંથી મેળવેલી આવક સામાવાળા નંબર ૧ ના અંગત હિસાબોમાં નોંધવામાં આવેલી છે અને તેની વિગતો સંબંધિત વર્ષ અને ચાલુ વર્ષ માટે સામાવાળા નંબર ૧ ના આવકવેરા રિટર્ન સાથે દાખલ કરેલા નફા–નુકસાનના પત્રકોમાં દર્શાવવામાં આવેલી છે."

"'માતૃ–ભૂમિ' પેઢીના વેચાણ અને અન્ય વિગતો સામાવાળા નંબર ૧ ના અંગત હિસાબોમાં નોંધાયેલી છે.

આ વાંધાઓ કોઈપણ તપાસ કે કોઈ કારણ દર્શાવ્યા વિના ચૂંટણી અધિકારી દ્વારા સરસરી રીતે ફગાવી દેવામાં આવ્યા હતા".

આ આક્ષેપો, જો જરૂરી હોય તેવી વધુ વિગતો સાથે સાબિત થાય, તો ખૂબ ગંભીર સાબિત થઈ શકે છે અને ચૂંટાયેલા ઉમેદવારની ચૂંટણી રદ કરાવી શકે છે. આ આક્ષેપોના જવાબમાં પ્રથમ સામાવાળા નીચે મુજબ જણાવે છે: "સામાવાળા નંબર ૧ નું ઉમેદવારી પત્ર અયોગ્ય રીતે સ્વીકારવામાં આવ્યું હોવાનો ઇનકાર કરવામાં આવે છે અને ખાસ કરીને અરજીના ફકરા ૬(એ), (બી) અને (સી) માં કરાયેલા આક્ષેપો પૈકી કોઈપણ આક્ષેપ કાયદાની દ્રષ્ટિએ લોક પ્રતિનિધિત્વ અધિનિયમની કલમ ૭ હેઠળ ગેરલાયકાત રચે છે તે વાતનો ઇનકાર કરવામાં આવે છે. આ બાબતને બાધ આવ્યા વિના એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે ઉમેદવારી પત્ર રજૂ કરવાની તારીખે સામાવાળા નંબર ૧ વાસ્તવમાં આવી કોઈપણ ગેરલાયકાત ધરાવતા ન હતા".

કથિત ગેરલાયકાતના સ્વરૂપને ધ્યાને લેતાં, જે મુખ્યત્વે એવા પ્રકારની છે કે ચૂંટાયેલા ઉમેદવાર સંબંધિત તારીખોએ સરકાર સાથેના કરારોમાં હિત ધરાવતા હતા, ચૂંટણી ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષની તપાસમાં આ બાબતો સ્પષ્ટ થવી અત્યંત આવશ્યક હતી. ચૂંટણીની શુદ્ધતાના હિતમાં એ યોગ્ય નથી કે ગેરલાયકાતના આવા આક્ષેપોની તપાસ કર્યા વિના સંપૂર્ણ અવગણના કરવામાં આવે, અને ટ્રિબ્યુનલે તેની અવગણના કરી તથા અરજી ફગાવી દેવાની પોતાની સત્તાનો ઉપયોગ કર્યો તે બાબત આશ્ચર્યજનક જણાય છે. ત્રણ વર્ષ અને ચાર મહિનાનો સમય વીતી ગયા પછી અને સામાન્ય ચૂંટણીઓ આડે માત્ર એક વર્ષ અને આઠ મહિનાનો સમય બાકી રહ્યો હોય ત્યારે આ પ્રકારની બાબતમાં દખલ કરવા માટે અમે અનિચ્છા ધરાવતા હોવા છતાં, યોગ્ય તપાસ માટે આ બાબતને પરત

મોકલવા અમે વિવશતા અનુભવીએ છીએ. પરંતુ તેમ કરતાં પહેલાં અને વિલંબ તથા ભૂતકાળમાં બની ચૂકેલા અન્ય સંજોગોને ધ્યાને રાખીને,

સામાન્ય સંજોગોમાં ટ્રિબ્યુનલે પોતે વાપરી હોત તેવી સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને અમે નિર્દેશ આપીએ છીએ કે બાબત ૧ ના ફકરા ૧ હેઠળ આવરી લેવાયેલ બાબત સિવાય અનુસૂચિ 'એ' માં દર્શાવેલ કથિત ભ્રષ્ટ આચરણની તમામ બાબતોને રદબાતલ કરવામાં આવે, એટલે કે તે બાબત નીચે મુજબ છે:

> "ડિસેમ્બર, ૧૯૫૧ના મહિનામાં સામાવાળા નંબર ૧ અકોલા શ્રી ગુરુદ્વારાના પરિસરમાં ગયા હતા, જ્યાં એક સરદાર સુરતસિંહની પુત્રીના અવસાનના ૭મા દિવસે પવિત્ર પુસ્તક 'ગ્રંથ સાહેબ' ના પાઠ સાંભળવા માટે સ્થાનિક શીખ સમુદાય એકત્રિત થયો હતો. આ સભામાં સામાવાળા નંબર ૧ એ પોતાના માટે મતોનો પ્રચાર કર્યો હતો અને દેખીતી રીતે ગુરુદ્વારાને દાન તરીકે, પરંતુ વાસ્તવમાં સામાન્ય રીતે અકોલા મતવિસ્તારના શીખ સમુદાયને અને ખાસ કરીને એકત્ર થયેલા શીખોને આગામી ચૂંટણીમાં પોતાના માટે મતદાન કરવા પ્રેરિત કરવા માટે ભેટ તરીકે રૂ. ૨૦૧ ચૂકવ્યા હતા. લોક પ્રતિનિધિત્વ અધિનિયમની કલમ ૧૨૩ માં તે શબ્દના અર્થ હેઠળ સામાવાળા નંબર ૧ લાંચ આપવાના દોષિત હતા".

તેથી, આ કેસ માત્ર (૧) ચૂંટણી રદ કરવાની અરજીના ફકરા ૬(એ), (બી) અને (સી) ના આક્ષેપો, અને (૨) ઉપર જણાવ્યા મુજબ અરજી સાથે

જોડેલી અનુસૂચિ 'એ' ની બાબત ૧ ના ફકરા ૧ ના આક્ષેપોના સંદર્ભમાં જ તપાસ અને સુનાવણી માટે પરત જશે.

ચૂંટણી કમિશનર હવે આ હેતુ માટે યોગ્ય ટ્રિબ્યુનલની પુનઃરચના કરશે. ટ્રિબ્યુનલની રચના થયા બાદ અને સુનાવણી હાથ ધરતા પહેલા, તે અરજી અને અનુસૂચિમાં ખરાઈની કલમોમાં તારીખો અંગેની ત્રુટિ સુધારવા માટે અરજદારોને જણાવશે. એવી આશા રાખવામાં આવે છે કે ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષની નવી કાર્યવાહીનો શક્ય તેટલી વહેલી તકે નિકાલ કરવામાં આવશે.

ઉપર જણાવ્યા મુજબ આ અપીલ મંજૂર કરવામાં આવે છે પરંતુ સંજોગોને ધ્યાને લેતાં કોઈ ખર્ચ વગર.

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

==========

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==========